

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін

ЯРЕМЧУК ОЛЕКСАНДРА МИКОЛАЇВНА

**Митне регулювання переміщення товарів, що містять
об'єкти інтелектуальної власності**

освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та страхування

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФМСзчм-21
Яремчук О. М.

Науковий керівник:
К.е.н., доцент Бугель Ю.В.

Чортків – ЗУНУ
2023

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У МИТНІЙ СФЕРІ

1.1. Митні органи в державній системі охорони інтелектуальної власності

1.2. Інтелектуальна власність як об'єкт захисту у митній сфері

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Митні процедури, що забезпечують функціонування механізму регулювання захисту прав інтелектуальної власності

2.2. Аналіз процедури реєстрації товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності у митній сфері

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Зловживання правами інтелектуальної власності та шляхи протидії

3.2. Напрями імплементації зарубіжного досвіду митного регулювання захисту прав інтелектуальної власності

Висновки до розділу 3

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У МИТНІЙ СФЕРІ

1.1. Митні органи в державній системі охорони інтелектуальної власності

Функція сприяння захисту інтелектуальної власності відображена у статтях діючого Митного кодексу України та підзаконних нормативно-правових актів. Поза як, Митний кодекс України був ратифікований Верховною Радою України 13 березня 2012 року [28], деякі його регламентації набули чинності 22 квітня 2012 року, а в цілому - 1 червня 2012 року.

Як вбачається з пояснювальної записки до проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України», яким запроваджується нова редакція Митного кодексу, законопроект був прийнятий 15 лютого 2011 року на підставі Закону України «Про спрощення митних процедур з урахуванням змін, внесених згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» [29]. Він був розроблений на основі Закону України «Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур» (№ 3018-VI) та Закону України від 24 березня 2004 року № 1661-IV «Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення». Метою цього законопроекту є гармонізація митного законодавства України з Міжнародною конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур та Конвенцією про тимчасове ввезення, а також реформування української митниці шляхом імплементації в національне законодавство системи стандартів безпеки та надійності Всесвітньої митної організації (WCO) [35].

У ст. 4 чинного Митного кодексу подано такі визначення:

- «контрафактні товари — товари, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввезення яких на митну територію України або

вивезення з цієї території є порушенням прав інтелектуальної власності, що охороняються відповідно до закону;

- об'єкти права інтелектуальної власності – об'єкти авторського права і суміжних прав, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення (зазначення походження товарів) та сорти рослин;
- правовласник – особа, якій відповідно до закону належать майнові права на об'єкт права інтелектуальної власності, або особа, яка діє від її імені в межах наданих повноважень» [28].

Стаття 476 МК України зазначає «таке порушення митних правил, як переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності, а саме: ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності» [28].

Це правопорушення карається мінімальним штрафом у розмірі 1 000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян та вилученням тих товарів, що перевозяться з порушенням прав інтелектуальної власності. «Для товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, порівняно зі звичайним товаром характерні деякі особливості, що зумовлюють необхідність здійснення спеціальних заходів при їх переміщенні через митний кордон України» [8, с. 212].

Положення про сприяння захисту прав інтелектуальної власності містяться в главах 14 та 57 МКУ. (ст. 397–403).

Порівняно зі старим Митним кодексом, назви глав та розділів не змінилися: Розділ XIV звучить як «Сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» [28], глава 57 – «Заходи митних органів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України» [28].

Відповідно до п. 6 ст. 4 МК України, «вільний обіг – обіг товарів, який здійснюється без обмежень з боку органів доходів і зборів» [28].

Зміст глав 13–15 Митного кодексу України дозволяють підсумувати, що призупинення товару може використовуватись на час митного оформлення товарів, що знаходяться у режимах імпорту, експорту, реімпорту.

Призупинення процедури митного оформлення товарів не поширюється на:

- 1) особисті речі громадян;
- 2) товари (товари народного споживання, але крім підакцизних), які перетинають митний кордон України для особистого користування громадян, не призначені для виробничої або іншої комерційної діяльності, загальна вартість чи загальна вага яких не більша допустимих норм, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, які охороняються законом. Це категорія товарів, загальна фактурна вартість яких не більша еквівалента у 1000 євро та які ввозяться суб'єктами через державний кордон України через пункти пропуску, відкриті для повітряного з'єднання, а також товари, загальна фактурна вартість яких не більша еквівалента у 500 євро чи загальна вага яких не більша як 50 кг, що ввозяться на митну територію нашої держави громадянами України через державний кордон України через інші пункти пропуску, ніж ті, що відкриті для повітряного сполучення (крім експортних товарів); у порівнянні з положеннями Регламенту ЄС № 608/13, Регламент не включає такі конкретні обмеження щодо незастосування. Регламент не стосується некомерційних товарів, що містяться в ручній поклажі подорожуючих. Регламент також визначає «дрібні посилки» як поштові або кур'єрські відправлення, що складаються не більше ніж з трьох одиниць або загальною вагою менше двох кілограмів, і передбачає процедуру знищення товарів, що містяться в дрібних посилках, коли порушуються права інтелектуальної власності. Іншими словами, враховуючи нинішні обсяги онлайн-транзакцій, норми європейського законодавства набагато сучасніші;
- 3) припаси: а) товари, призначені особистому споживанні в транспортному засобі пасажирами та екіпажем, незалежно від того, реалізуються вони чи ні; б) товари, що необхідні для технічного обслуговування транспортного засобу (у тому числі пальне та мастильні матеріали), окрім

запчастин та обладнання, запасних частин та обладнання, що знаходяться в транспортному засобі під час прибуття на митну територію нашої держави або доставлені до транспортного засобу під час його перебування на цій території, запасних частин та обладнання, що знаходяться в дорозі та в портах заходу або зупинках на шляху прямування; в) товари, призначені для перевезення вантажів.

Стаття 398 Митного кодексу України передбачає запис до митного реєстру об'єкта права інтелектуальної власності, що охороняються згідно з законом, за заявою правовласника.

Для того, щоб зрозуміти, які саме об'єкти права інтелектуальної власності охороняються законом, необхідно звернутися до визначення об'єктів права інтелектуальної власності, наведеного у статті 4 Митного кодексу. Охороні в Митному реєстрі підлягають такі види інтелектуальної власності «авторське право і суміжні права, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, географічні зазначення та сорти рослин» [28]. Це об'єкти, які мають бути зазначені відповідним записом у митному реєстрі.

Державна митна служба України - це відповідний центральний орган виконавчої влади, який формує та провадить реалізацію державної митної політики, відповідає за ведення митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності.

Правовласник, що володіє причинами сподіватись, що його права на об'єкт права інтелектуальної власності порушені або можуть бути порушені при переміщенні предметів через митний кордон України, може звернутися за сприянням у захисті своїх майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності за допомогою відповідних записів та відомостей у митний реєстр об'єктів прав інтелектуальної власності. Правовласник може звернутися за сприянням у захисті своїх майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності шляхом внесення відповідних відомостей до митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності.

«Порядок реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону», затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 р. № 648 [48].

«Реєстрація об'єктів інтелектуальної власності в митних органах – це передбачена митним законодавством процедура засвідчення факту зацікавленості правовласника у сприянні захисту його прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України та механізм збору інформації, необхідної для виконання таких функцій Митної служби України» [8, с. 216].

Для реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності в митному реєстрі правовласник повинен подати заяву за встановленою формою до Державної митної служби України.

До заяви обов'язково додаються:

- витяг з зазначеного реєстру Державної служби інтелектуальної власності України («ДСІВ») про реєстрацію об'єктів права інтелектуальної власності в Україні, що засвідчує чинність відповідної реєстрації на число подачі заяви із зазначенням строку правової охорони або, для об'єктів з міжнародною реєстрацією, копія повідомлення ДСІВ про чинність правової охорони об'єкта права інтелектуальної власності в Україні чи документ, що підтверджує внесення майнового права інтелектуальної власності на сорт рослин до Державного реєстру прав інтелектуальної власності. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 585 від 23 серпня 2016 року [14]: «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади державної системи правової охорони інтелектуальної власності» та Постанови Кабінету Міністрів № 320 від 11 травня 2017 року [33] «Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі» ДСІВ була ліквідована і це положення більше не використовується;

- об'єкти авторських та суміжних прав, тобто документи та відомості, що підтверджують наявність цих прав;

- детальний опис об'єкта права інтелектуальної власності та перелік предметів, які його містять, що дає змогу митним органам ідентифікувати об'єкт

права інтелектуальної власності та пов'язані з ним товари і визначити код товару згідно з УКТЗЕД. У разі реєстрації запатентованого винаходу (корисної моделі) - опис форми та способу його ідентифікації в конкретних товарах;

- у випадку подачі заяви особою, що діє від інтересів власника майнового права інтелектуальної власності за наданими повноваженнями, - належним чином оформлену довіреність або її засвідчену копію;

- зразок товару, що містить об'єкт права інтелектуальної власності, або його фотографічне зображення.

Заява та додатки до неї подаються в паперовій та електронній формі. Якщо заява подається в електронній формі з наявністю електронного цифрового підпису (ЕЦП) правовласника та електронною копією документа, засвідченою ЕЦП правовласника, заява та додатки до неї в паперовій формі не подаються.

Зазначена структура заяви містить зобов'язання правовласника відшкодувати витрати митних органів, пов'язані з призупинкою митного оформлення товарів, підозрюваних у порушенні прав правовласника, та витрати на організацію знищення даних предметів за спрощеною процедурою згідно зі статтею 401 Митного кодексу України.

Заява та документи, що додаються до неї, розглядаються спецпідрозділом протягом 30 робочих днів від моменту подачі заяви.

У митному оформленні об'єктів права інтелектуальної власності можлива відмова у таких випадках

- недоподання необхідних документів (матеріалів);
- якщо відсутні розрізняльні ознаки, які можуть бути перевірені митними органами для ідентифікації під час переміщення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, через митний кордон України, або якщо ідентифікація неможлива способом, запропонованим правовласником (якщо неможливо ідентифікувати об'єкт у конкретному товарі);
- існує певна невідповідність даних, зазначених у заяві та супровідних документах;

- відсутність у заявника правових підстав для подання заявки та обсягу прав, необхідних для здійснення дій, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності.

Спеціалізоване відомство письмово повідомляє заявника про відмову із зазначенням причин відмови.

Об'єкти права інтелектуальної власності не підлягають митному оформленню, коли:

- закінчився строк реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності;
- на вимогу правовласника;
- рішення суду;
- закінчився або достроково закінчився встановлений законом строк охорони об'єкта права інтелектуальної власності;
- якщо правовласник відмовляється відшкодувати витрати на зберігання на складі митного органу товарів, митне оформлення яких частково припинено відповідно даних митного обліку або на підставі дискреційного рішення митного органу;
- якщо правовласник відмовляється відшкодувати витрати на знищення товарів за власний рахунок згідно з статтею 401 Митного кодексу України.

Фіксація товарів у митному реєстрі здійснюється на період шести місяців чи одного року. Термін реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності можливо продовжити ще на 6 міс. чи на 1 рік згідно письмової заяви, поданої правовласником у терміни, що не перевищують десять робочих днів до закінчення цього строку [66, с. 90].

Об'єкти, розміщені у Митному реєстрі предметів права інтелектуальної власності, що забезпечуються законодавством та оприлюднюються на офіційному веб-сайті Державної служби безпеки України.

Враховуючи чіткі формулювання вищезгаданого Митного кодексу України та іншої нормативно-правової документації, ми погоджуємося з наступною думкою, що «реєстрації в реєстрі митних органів підлягає саме товар

як предмет матеріального світу, а не об'єкти права інтелектуальної власності, що містяться в ньому» [23, с. 165].

Станом на 14 листопада 2023 р. новий митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності, що ведеться з 2020 року, складається з 961 об'єкта ПІВ [17].

Ані Митним кодексом, ані Порядком реєстрації не передбачено справляння зборів за митну реєстрацію об'єктів права інтелектуальної власності. Враховуючи добровільність подання заявки на реєстрацію об'єкта та отримання заявником певних пільг, можна говорити про надання Державною митною службою України публічних послуг у сфері захисту прав інтелектуальної власності, а саме ведення митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності та їх публікацію [1]. Водночас, ми не погоджуємося з думкою деяких науковців про те, що застосування процедур *ex officio* суттєво обмежить права правовласників на безперешкодне використання їхньої інтелектуальної власності [62].

У випадку ввезення на митну територію України або вивезення за її межі товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, орган, який відповідає за митне оформлення таких товарів, негайно здійснює відправлення повідомлення правовласнику щодо факту пред'явлення цих товарів для митного оформлення та декларанту – стосовно причин припинення митного оформлення. День надходження повідомлення вважається днем, коли орган доходів і зборів відправив його правовласнику та декларанту за допомогою засобів факсимільного або електронного зв'язку.

Перед сповіщенням правовласника про можливе порушення його прав, орган доходів і зборів може звернутися до правовласника із запитом щодо будь-якої інформації, яка має потенціал допомогти у підтвердженні або спростуванні зазначеного порушення. Такий запит може включати лише дані про фактичну або очікувану кількість товарів та їх характеристики.

У випадку, якщо протягом трьох робочих днів правовласник звернеться до органу доходів і зборів, який надіслав йому повідомлення, і подасть заяву про

сприяння захисту власних майнових прав на об'єкт інтелектуальної власності, процес митного оформлення таких товарів призупиняється на період 10 робочих днів. Крім того, декларант одразу отримує повідомлення щодо причин призупинення процедури. Після цього митним органом здійснюються аналогічні заходи, що й у випадку захисту прав на об'єкт інтелектуальної власності, який внесений до митного реєстру.

1.2. Інтелектуальна власність як об'єкт захисту у митній сфері

Вцілому, «інтелектуальна власність – це комплекс прав на результати розумової діяльності людини в науковій, художній, виробничий та інших сферах, які є об'єктом цивільно-правових відносин у частині права кожного володіти, користуватися й розпоряджатися результатами власної інтелектуальної, творчої діяльності» [10]. На основі нашого дослідження є сенс згодитися з більш широким розумінням сутності права інтелектуальної власності, яке описане в працях О.Б. Бутнік-Сіверського, який визначає «інтелектуальну власність як будь-яку власність, що визнається загальною згодою як інтелектуальна за характером та є такою, яка потребує охорони, включаючи, але не обмежуючись науковими та технічними винаходами, літературними або художніми творами, товарними знаками та покажчиками бізнес підприємств, промисловими зразками та географічними вказівками» [9].

Тому ми вважаємо, що держави, віддані інноваційному розвитку, повинні створювати інституційні умови для дотримання захисту прав інтелектуальної власності для творців інтелектуальної продукції. Відсутність інституційної підтримки в цій галузі є вагомою причиною інтелектуальної міграції і, поряд з іншими факторами, сприяє відтоку інтелектуального капіталу з держави, що називається «витоком мізків». Отже, при створенні Національної інноваційної політики, доцільно зосереджуватись на захисті інтелектуальної власності.

Властивість, що визначає статус нашої держави у світі як країни інноваційних видів розвитку, це саме те, що нам потрібно. Експерти державного

управління інтелектуальної власності стверджували, що «одним з найбільш важливих факторів, який може зупинити відтік зарубіжних умів, є саме розвиток сфери інтелектуальної власності. Це компонент інноваційної екосистеми, і конкуренція в галузі інтелектуальної власності знаходиться в центрі уваги, тому захист інтелектуальної власності є ключовим елементом сучасної глобальної економіки» [53].

В даний момент Україна завершує проведення інституційної реформи у галузі інтелектуальної власності та впровадження відповідного законодавства. Зокрема, внесені зміни до Закону № 703-IX, що призвело до утворення Національного органу інтелектуальної власності. З 8 листопада 2022 року, на основі розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2022 року № 943-р «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності», була створена державна організація під назвою «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» (УКРНОІВІ), яка виконує функції Національного органу інтелектуальної власності.

Більш того, слід зазначити, що з 30 червня 2020 року набрали чинності два накази Міністерства фінансів, спрямовані на удосконалення захисту прав інтелектуальної власності на митниці. Ці накази встановлюють процедуру застосування заходів для сприяння захисту прав інтелектуальної власності та співпрацю між митними органами, власниками прав та декларантами. Також, ухвалено новий порядок реєстрації об'єктів інтелектуальної власності у митному реєстрі. Після прийняття Закону «Про внесення змін до Митного кодексу України з питань захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України» затвердження цих наказів виступило як наступний етап вдосконалення законодавства згідно з вимогами регулятив Європейського союзу, що виконуються у контексті реалізації зобов'язань, визначених у Угоді про асоціацію між Україною та ЄС [19]. Практичне втілення цих актів дозволить зміцнити боротьбу з контрафактною та піратською продукцією з одного боку, та прискорить митне оформлення оригінальних товарів та їх перетин кордону України без перешкод, з іншого. Узагальнено,

реформування українського законодавства в галузі захисту прав інтелектуальної власності відбувається у напрямі його відповідності нормам та стандартам Європейського Союзу. Так, відповідно до вимог Глави 9 Угоди про асоціацію, розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», яке передбачає спрощення процедур щодо розробки та використання інноваційних продуктів та продуктів творчості на території обох Сторін, а також досягнення належного та ефективного рівня захисту та охорони прав інтелектуальної власності в Україні, було ухвалено ряд законодавчих актів для гармонізації внутрішнього законодавства з нормами Європейського Союзу.

Митним органам доручається стратегічна роль у припиненні перетину митного кордону України контрафактної продукції. Згідно з вітчизняним законодавством, одним із основних завдань митних органів є забезпечення захисту прав інтелектуальної власності на митниці країни, а також нагляд за правильністю визначення митної вартості товарів та збір митних платежів.

Зважаючи на перетин товарів через митний кордон України, важливими стають два ключові аспекти: а) включення оплати за використання об'єктів інтелектуальної власності до митної вартості товарів; б) забезпечення дотримання заходів для захисту прав інтелектуальної власності.

У сучасному контексті сфери інтелектуальної власності вирізняються два основних завдання: удосконалення боротьби з поширенням контрафактної та підробленої продукції та гармонізація національного законодавства України зі стандартами міжнародного права. Митний контроль товарів, що включають об'єкти інтелектуальної власності, спрямований на кілька основних цілей:

- захист прав власників;
- забезпечення надходження до державного бюджету платежів від мит, податків, оскільки вартість прав на використання об'єктів інтелектуальної власності враховується під час розрахунку митної вартості товарів;
- забезпечення правової безпеки для споживачів продукції.

Під час митного регулювання міжнародної торгівлі товарами, що включають об'єкти інтелектуальної власності, виникають проблеми економічного та юридичного характеру. Ці проблеми виникають через недоліки у термінології, яка відображає економічні та юридичні аспекти, пов'язані з використанням інтелектуальної власності у комерційних операціях. Це створює певні труднощі для практичної роботи митних органів у виконанні їхніх регулятивних та правоохоронних функцій.

Внаслідок цього, не всі товари, які містять об'єкти інтелектуальної власності та підлягають митному оподаткуванню, оподатковуються у повному обсязі митом та податками. Недоліки у термінології створюють умови для ухилення від сплати податків, приховування доходу, незаконного видобутку прибутку, неконтрольованого експорту контрафактної та підробленої продукції за межі країни тощо.

У зв'язку з цим, необхідно провести комплексну уніфікацію в цивільному національному законодавстві та включення в нього легального визначення термінів «контрафактна» (тобто випущена з порушенням авторських прав) та «фальсифікована» (тобто підроблена) продукція. Однією з основних рис законодавчого регулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні є їхнє територіальне обмеження. Іншими словами, права автора захищаються лише на території держави, де вони були належним чином заявлені, і отримання таких прав у одній державі не означає автоматичного їхнього визнання в інших.

У даному контексті виникає питання про вичерпання прав, яке виявляє різні підходи у різних країнах. У деяких з них застосовується територіальний принцип вичерпання прав, в інших — міжнародний. Міжнародний принцип вичерпання прав означає, що ексклюзивні права правовласника вважаються вичерпаними стосовно певного продукту на момент його першого введення у обіг у конкретній країні. Функціонування єдиного митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності сприятиме вирішенню цієї проблеми.

Слід відзначити, що в Європейському Союзі застосовується регіональний принцип вичерпання прав, що передбачає, що ексклюзивне право на товарний

знак вважається вичерпаним після введення товару у цивільний обіг правовласником або іншою уповноваженою особою на території будь-якої з країн-членів Європейського Союзу.

Незважаючи на певний прогрес, митні органи повинні вирішити декілька проблем, включаючи необхідність удосконалення митного законодавства. Одним із кроків у цьому напрямі передбачається надання митним органам повноважень стосовно припинення випуску товарів без належної заявки правовласника, застосування так званого принципу *ex officio*, який вже обговорюється у нашій країні. Суть цього нововведення полягає у тому, що будь-яка продукція, яка викликає сумніви у працівників митниці стосовно якості, може бути класифікована як контрафактна.

Необхідне впровадження єдиної інтерпретації термінів «фальсифіковані товари» та «контрафактні товари», а також необхідні коригування в положеннях, які визначають подальше використання конфіскованого контрафакту. Після реєстрації об'єкта права інтелектуальної власності у митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності, митні органи України вживають заходів для сприяння захисту цих прав на підставі цих даних. Зокрема, у випадку виявлення товарів, що підозрюються у порушенні прав інтелектуальної власності, митне оформлення цих товарів призупиняється з використанням даних митного реєстру. Припинення митного оформлення товарів (за винятком товарів, які швидко псуються) також може бути ініційоване українським митним органом.

Крім того, актуальною задачею є створення цілісної інформаційної системи для захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Наразі лише обмежена кількість нормативних правових документів доступна на офіційних веб-сайтах. Митні реєстри об'єктів інтелектуальної власності розміщені на веб-порталах національних митних органів, проте це не завжди дозволяє оперативно розпізнати та ефективно реагувати на спроби порушення виняткових прав.

Згідно з вказаним порядком у митний реєстр об'єктів права інтелектуальної власності заносяться інформація про об'єкти авторського права та суміжних прав, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні

марки, географічні зазначення (зазначення походження товарів) та сорти рослин (див. Рис. 1.1) [48]. Цей перелік об'єктів права інтелектуальної власності повністю співпадає з відповідним переліком, визначеним у пункті 46 частини 1 статті 4 Митного кодексу України [28, ст. 4].

Рис. 1.1. Об'єкти права інтелектуальної власності, захисту яких сприяють митні органи України, [48]

Отже, інтелектуальна власність є предметом захисту митних органів за рядом критеріїв: 1) результати інтелектуальної та творчої діяльності визнаються об'єктами права інтелектуальної власності, перелік яких чітко визначений митним законодавством; 2) наявність документів про охорону або відомостей, які підтверджують права власності на ці об'єкти інтелектуальної власності; 3) виявлення об'єкту права інтелектуальної власності у матеріальній формі товару; 4) захист майнових прав інтелектуальної власності можливий лише на митному кордоні України за умови їх чинності; 5) митні органи сприяють захисту прав інтелектуальної власності лише після внесення об'єктів права інтелектуальної власності до митного реєстру; 6) об'єкти права інтелектуальної власності повинні мати конкретні ознаки, що можуть бути відстежені митниками під час ідентифікації товарів, які містять ці об'єкти, під час їх перетинання митного кордону.

Згідно з вимогами митного законодавства України, усі результати інтелектуальної та творчої праці, які відповідають вимогам чинного законодавства та можуть бути визнані об'єктами права інтелектуальної власності, класифікуються як спеціальний товар. Ці об'єкти стають предметом зовнішньоекономічних угод та можуть бути переміщені через митний кордон України. Відмінності між звичайними товарами та товарами, що містять об'єкти інтелектуальної власності, зумовлюють необхідність застосування спеціальних заходів під час їх переміщення через митний кордон України.

Т. Ю. Юркін вважає інтелектуальну власність особливою правовою категорією, яка представляє собою складний правовий інститут, регульований нормами різних галузей права та характеризується специфічними методами правового захисту. Він розглядає «об'єкти митного контролю під час їх переміщення через митний кордон як об'єкти авторського права, суміжних прав, патентних прав, засобів ідентифікації товарів та послуг, а також нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності. Ці об'єкти можуть бути переміщені через митний кордон, включаючи їх електронну форму» [69].

Отже, в Україні розглядається можливість створення сприятливих умов для розвитку ринку інтелектуальної власності. Інтерес та активність іноземних заявників підтверджує привабливість інвестицій саме у цій країні, оскільки наша держава має доступну та кваліфіковану робочу силу, а також невикористані ресурси. Щорічно все більше власників об'єктів прав інтелектуальної власності прагнуть захистити свої майнові права на ці об'єкти. Забезпечення їх належного захисту сприятиме значному залученню іноземних інвестицій, збільшенню прибутку за рахунок оподаткування прав на використання та передачу об'єктів прав інтелектуальної власності і підвищить конкурентоспроможність держави на міжнародній арені. Однак проблеми регулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності через нерівномірний економічно-правовий розвиток кожної країни є складними та протирічними. Для виведення національних товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності, на міжнародний

ринок або для ввезення якісних товарів до іноземних країн, важливо створити належний механізм захисту прав інтелектуальної власності на митниці України.

Найактивнішими заявниками з іноземних країн були особи з США, Кіпру, Швейцарії, Індії, Італії, Великої Британії, Японії, Німеччини, Франції, Австрії, Китаю та Нідерландів. Найбільше заявок було подано на винаходи та корисні моделі, пов'язані з медициною, ветеринарією, гігієною, органічною хімією, вимірюванням, випробуванням, сільським господарством, лісівництвом, тваринництвом, мисливством, відловлюванням тварин, рибальством і т.д. Щодо промислових зразків, найбільші кількості заявок були пов'язані з годинниками, вимірювальними та сигнальними пристроями, опалювальними системами, прикрасами, предметами для дорожнього використання і т.д. Щодо знаків для позначення товарів і послуг, заявки відносились до таких сфер, як реклама, управління підприємницькою діяльністю, адміністрування у галузі підприємництва, офісні послуги, освіта, розважальні послуги, фармацевтичні та гігієнічні засоби та інше [56].

Висновки до розділу 1

Відповідно до зобов'язань, які Україна прийняла в рамках Угоди про партнерство та співробітництво, систематично здійснювалися заходи щодо приближення національного митного законодавства на різних рівнях. Це включало приєднання до міжнародних конвенцій, виконання зобов'язань, які випливають з членства в міжнародних організаціях, таких як Рада Європи та СОТ, а також в процесі праці з гармонізації законодавства з орієнтацією на певні економічні блоки.

Процеси адаптації національного законодавства України до стандартів і норм СОТ, а також норм і правил Європейського Союзу, мають тісний взаємозв'язок. Ці процеси спричинили еволюцію національного митного

законодавства та законодавства, що стосується інтелектуальної власності, її захисту та розвитку механізмів охорони прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України. Це також обумовило наявність відповідної компетенції в органів державної влади, зокрема, у митних органів.

Передбачено, що Державна митна служба України буде вести митний реєстр об'єктів інтелектуальної власності замість реєстру товарів, які містять такі об'єкти. Окреслено чіткий перелік конкретних об'єктів інтелектуальної власності, що підлягають захисту відповідно до митного законодавства, таких як об'єкти авторського права, суміжні права, торговельні марки, промислові зразки та географічні зазначення. Митним органам надано можливість самостійно зупиняти процедуру митного оформлення товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності. У випадку такої зупинки, заявник мав би надати заставу або аналогічні гарантії для компенсації можливих витрат митних органів, власників митних складів та потенційних збитків декларанта. Цей механізм сприяння захисту прав інтелектуальної власності митними органами в цілому відповідає положенням Угоди ТРІПС.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ МЕХАНІЗМУ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1. Митні процедури, що забезпечують функціонування механізму регулювання захисту прав інтелектуальної власності

Необхідність у встановленні правової охорони та захисту об'єктів прав інтелектуальної власності обумовлена негативними економічними та політичними наслідками, які випливають з поширення контрафактних товарів. Ці наслідки включають недоотримання доходів від оподаткування, підрив авторитету держави, зупинення процесу розвитку та впровадження об'єктів інтелектуальної власності в економічний обіг, а також зменшення притоку іноземних інвестицій як в окремі галузі, так і в загальну національну економіку.

Ураховуючи важливу роль митниць у протидії поширенню контрафактної продукції, розглянемо процедури митного контролю як складову системи забезпечення функціонування діючого механізму правового регулювання захисту прав інтелектуальної власності в митній сфері України. Вітчизняне митне законодавство визначає надання допомоги у забезпеченні захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України як одне з основних завдань митниці в рамках її компетенції.

Основною формою сприяння митниці у підтримці захисту прав інтелектуальної власності є застосування заходів щодо запобігання переміщенню контрафактних предметів. Серед таких заходів, встановлених законодавцем, слід відзначити: «митний контроль товарів, митне оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності; комплексна митна реєстрація об'єктів права інтелектуальної власності; призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митних реєстрів; тимчасове призупинення митного оформлення товарів за ініціативою органів доходів і зборів; спрощені процедури знищення товарів, не випущених з митного контролю у зв'язку з

підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності; зміни у маркуванні та пакуванні товарів» [28].

Митні органи, забезпечуючи таку діяльність, керуються встановленими МК України митними правилами і процедурами, які Л. М. Давиденко трактує: «врегульований нормами митного права порядок діяльності посадових осіб митних органів у межах повноважень, визначених митним законодавством, який спрямований на реалізацію норм митного права у процесі вирішення конкретних справ, пов'язаних із переміщенням громадянами товарів, транспортних засобів та інших предметів через митний кордон України» [13]. У даному випадку ключове значення мають процедури митного контролю та оформлення товарів, які включають у себе об'єкти прав інтелектуальної власності. Ці заходи регулюються відповідно до положень Митного кодексу України та установлюються Порядком взаємодії між різними структурами митниці у процесі здійснення митного контролю та оформлення товарів, що включають об'єкти прав інтелектуальної власності. Цей порядок був схвалений наказом Міністерства фінансів України від 30 травня 2012 року під номером 647 [46].

Цей порядок розповсюджує свою дію на продукцію, яка включає об'єкти прав інтелектуальної власності та перевозиться через митний кордон різними видами транспорту, у тому числі у вантажних відправленнях, супроводжуваному або несупроводжуваному багажі, особистій поклажі, а також у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Ця дія застосовується, якщо відповідні товари занесені до митного реєстру об'єктів прав інтелектуальної власності, які підлягають захисту відповідно до законодавства, входять до інформації Державної митної служби України або у разі можливості припинення митного оформлення таких товарів за ініціативою митного органу.

Виконання процедур митного контролю та митного оформлення товарів, які містять об'єкти прав інтелектуальної власності, згідно з В. А. Свиридом, можливе у таких формах: «1) перевірка документів та відомостей, що подаються відповідальними органами під час транспортування товарів та комерційних транспортних засобів через митний кордон України; 2) митний огляд, який

включає огляд та повторний огляд товарів, транспортних засобів для комерційних цілей, ручної поклажі та багажу, а також особистий огляд громадян; 3) облік товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України; 4) усне опитування громадян та посадових осіб підприємств; 5) огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю, чи провадиться діяльність, контроль за якою покладено на уповноважені на це органи; 6) перевірка обліку товарів, що переміщуються через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем; 7) документальні перевірки дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи; 8) направлення запитів до інших державних органів, установ та організацій, уповноважених органів іноземних держав для встановлення автентичності документів, поданих органам доходів і зборів» [57].

О. М. Тропіна спершу висловила ідею розділення митного контролю при переміщенні товарів, які включають об'єкти прав інтелектуальної власності, шляхом визначення двох видів: «а) прямий митний контроль, який передбачає детальну перевірку наявності порушень прав інтелектуальної власності на матеріальному носії з попереднім наданням інформації правовласником згідно з розділом X Митного кодексу України; б) формалізований митний контроль, який здійснюється відповідно до розділів II та III Митного кодексу України з дотриманням умов переміщення певних матеріальних носіїв» [61].

Упродовж 2021 року у Апеляційній палаті Укрпатенту розглядалося 184 заперечення щодо рішень, прийнятих за заявками, а також 13 заявок на визнання торговельної марки як добре відомої в Україні. Крім цього, до Апеляційної палати надійшло 3 апеляційні заяви на визнання недійсними прав на корисні моделі та 2 заяви на визнання недійсними прав на промислові зразки. У таблиці 2.1 представлені дані щодо загальної кількості заперечень та заявок на визнання торговельної марки як добре відомої в Україні, розглянутих Апеляційною

палатою Укрпатенту у 2021 році. Враховано заперечення і заявки, розгляд яких ще не був завершений Апеляційною палатою Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.

Таблиця 2.1.

Розподіл заперечень і заяв, що розглядалися Апеляційною палатою Укрпатенту у 2021 році, за об'єктами промислової власності, [56].

Об'єкти промислової власності	Заперечення проти рішень за заявками	Заяви про визнання торговельних марок добре відомими в Україні	Апеляційні заяви про визнання прав недійсними
Винаходи	10		-
Корисні моделі	4		3
Промислові зразки	1		2
Торговельні марки, у т.ч.	169	13	
заперечення подані заявниками	136		
заперечення подані третіми особами	33		
Усього заперечень, заяв	184	13	5

Розподіл зауважень, що надійшли до Апеляційної палати Мінекономіки та Апеляційної палати Укрпатенту протягом 2020-2021 років за різними категоріями об'єктів промислової власності, відображений у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Розподіл заперечень, що надійшли на розгляд Апеляційної палати Укрпатенту, за об'єктами промислової власності, [56]

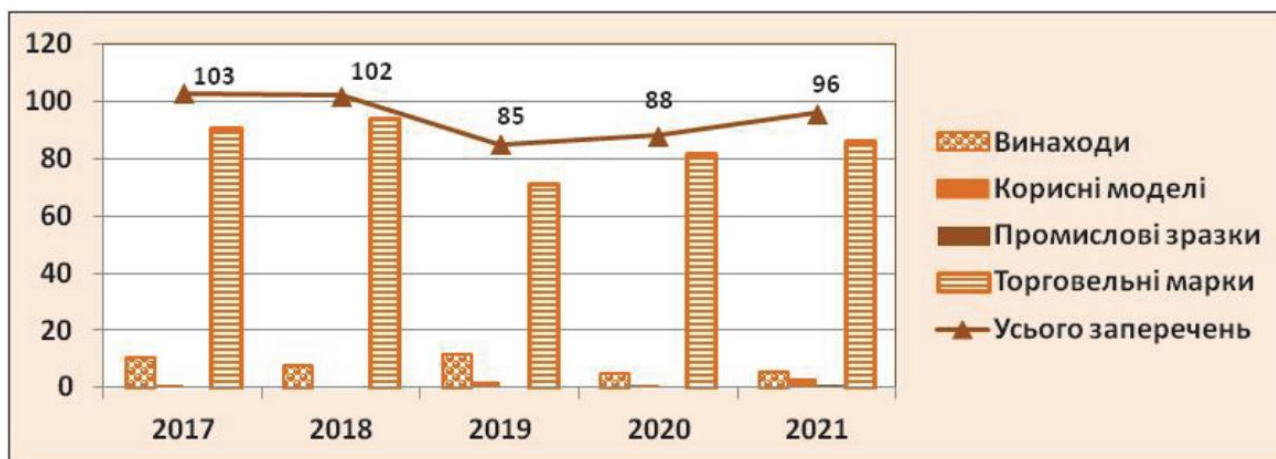
Об'єкти промислової власності	Подано до АП Мінекономіки (до 13/10/20)	Подано до АП Укрпатенту (після 13/10/20)	2020	2021
Винаходи	5	-	5	6
Корисні моделі	1	-	1	3
Промислові зразки	-	-	-	1
Торговельні марки, у т.ч.	67	16	83	118
<i>подані заявниками</i>	67	15	82	86
<i>подані третіми особами</i>	-	1	1	32
Усього заперечень, заяв	73	16	89	128

Подана інформація підтверджує стабільність тенденцій у зверненні заявників щодо оскарження рішень за їх заявками, де кількість заперечень, що надходять від заявників, залишається на подібному рівні, як у попередні роки (див. таблицю 2.3, рисунок 2.1).

Таблиця 2.3.

Розподіл заперечень, які були подані заявниками до Апеляційної палати стосовно рішень щодо заявок на об'єкти промислової власності, [56]

Об'єкти промислової власності	2017	2018	2019	2020	2021
Винаходи	11	8	12	5	6
Корисні моделі	1	-	2	1	3
Промислові зразки	-	-	-	-	1
Торговельні марки	91	94	71	82	86

Рис. 2.1. Зміни в кількості заперечень, які були подані заявниками щодо рішень за заявками на об'єкти промислової власності, [56]

Збільшення загальної кількості заперечень обумовлене надходженням заперечень від третіх осіб проти рішень за заявками на торговельні марки.

Протягом 2021 року було подано 5 заявок щодо визнання торговельної марки добре відомою в Україні. Інформація про надходження таких заявок у 2020-2021 роках представлена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Прийняття заяв на визнання торговельних марок як добре відомих в Україні, [56]

	Подано до АП Мінекономіки (до 13/10/20)	Подано до АП Укрпатенту (після 13/10/20)	2020	2021
Заяви про визнання торговельної марки добре відомою в Україні	2	5	7	5

Традиційно, заперечення та заяви про визнання торговельних марок як добре відомих в Україні відправляються до Апеляційної палати як безпосередньо з боку апелянтів/заявників, так і через їх представників. У зведеній статистиці,

одержаній Апеляційною палатою Укрпатенту протягом 2020-2021 років, видно, що 19,2% від усіх заперечень та заяв надіслано безпосередньо самими апелянтами/заявниками, тоді як 80,8% були подані через їх представників (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Відомості про осіб, якими подані заперечення проти рішень за заявками, заяви про визнання торговельних марок широко відомими в Україні і апеляційні заяви, [56]

Особа, якою подана заява-заперечення	Заперечення проти рішень за заявами		Заяви про визначення торговельних марок добре відомими в Україні		Апеляційні заяви	
	2020р	2021р	2020р	2021р	2020р	2021р
Винаходи, корисні моделі, промислові зразки						
Заявник/апелянт	3	8			-	2
Патентний повірений	2	2			-	3
Адвокат/представник	1	-			-	-
Усього	6	10			-	5
Торговельні марки						
Заявник/апелянт	10	20	-	2		
Патентний повірений	46	83	7	3		
Адвокат/представник	27	15	-	-		
Усього	83	118	7	5		

Апеляційна палата Укрпатенту здійснює нову практику, яка включає розгляд заперечень щодо рішень, ухвалених у справах про заявки на реєстрацію торговельних марок, які подані третіми особами. Ця нова процедура становить 24% від загальної кількості заперечень, які висунуто проти рішень, ухвалених у справах про реєстрацію торговельних марок.

Аналіз вказаних заперечень свідчить про те, що при відстоюванні невідповідності заявлених позначень вимогам для отримання правового захисту, апелянти найчастіше посилалися на наступні основи для відмови:

- схожість позначення настільки висока, що існує ризик його сплутування з раніше зареєстрованими торговельними марками, що може ввести споживачів в оману стосовно виробника товару або постачальника послуг – цей аргумент висували 25 разів;

- схожість позначення з комерційними найменуваннями, відомими в Україні та власність яких належить іншим особам – цей аргумент був використаний 10 разів;
- суперечність публічному порядку, відсутність розрізняльної здатності, описовість позначень, їх схожість із відомими торговельними марками, а також позначення, що відтворюють промислові зразки і назви відомих в Україні творів науки, літератури і мистецтва – ці аспекти були вказані по одному разу.

Розподіл заперечень проти рішень за заявками на винаходи і корисні моделі, промислові зразки і торговельні марки, які подані заявниками і розглядалися Апеляційною палатою у 2021 році, щодо зазначених у рішеннях підстав для відмови у наданні правової охорони, наведений у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Розподіл аргументів, спрямованих на відмову у наданні правового захисту,
[56]

Підстава для відмови	К-сть підстав у рішеннях	Відсоток
Винаходи, корисні моделі, промислові зразки		
невідповідність винаходу, корисної моделі умовам ст. 6 та ст. 12 Закону	7	50
невідповідність критеріям патентоздатності (новинка, винахідський рівень, промпридатність)	7	50
Усього:	14	100
Промислові зразки		
суперечність публічному порядку, загальним принципам моралі	1	100
Торговельні марки		
відсутність відрізняльної характеристики	5	3,6
загальноописовість позначень, що описують товари і послуги	2	1,5
оманливість відносно осіб, що виробляють товари чи послуги	17	12,5
описовість позначень	28	20,5
оманливість позначень товарів	2	1,5
схожість позначень з раніше зареєстрованими торговими марками	76	56
згадування прізвищ та імен відомих осіб України без їх згоди	3	2,2
Усього	136	100

Спрощена процедура єдиний механізм виключення від адміністративної відповідальності при перетині товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності. Цей метод знищення товарів використовується як позасудовий механізм вирішення конфлікту між власником товару, що порушує права інтелектуальної власності, та власником об'єкта інтелектуальної власності. Це відбувається за домовленістю сторін згідно з Господарським процесуальним кодексом України та через укладання мирової угоди до винесення судового рішення щодо суті конфлікту згідно з Цивільним процесуальним кодексом України [12].

Наступним заходом митного контролю для підтримки захисту прав інтелектуальної власності, відповідно до положень статті 402 Митного кодексу України, є зміна ідентифікаційних знаків або маркування на товарах чи їх упаковці. Ця процедура виконується з метою виправлення можливих порушень прав інтелектуальної власності, при узгодженні таких дій з правовласником або за його вимогою за його власний рахунок або за згодою інших сторін. Внаслідок цих заходів, зазначених у першому пункті цієї статті, складається акт про відсутність ознак порушення прав інтелектуальної власності, який підписується, в тому числі, правовласником.

Підсумовуючи викладене вище, можна зазначити, що заходи, визначені у розділі 57 Митного кодексу України, призначені для захисту прав інтелектуальної власності та запобігання незаконному переміщенню через митний кордон України підроблених товарів. Аналіз цієї глави підкреслив основні виклики у їх реалізації. Механізм правового регулювання захисту інтелектуальної власності у сфері митної діяльності в Україні продовжує еволюціонувати та удосконалюватися. Ці процеси в рамках інтеграції України до Європейського Союзу мають відбуватися за принципами гармонізації та уніфікації національної законодавчої бази з нормами ЄС. Пристосування законодавства відбувається в різних сферах правового регулювання, включаючи правовий захист і охорону прав інтелектуальної власності. Узгодженість цих норм забезпечує ефективне функціонування вищезазначеного механізму.

2.2. Аналіз процедури реєстрації товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності у митній сфері

Підлягають перевірці на дотримання прав інтелектуальної власності під час здійснення митного контролю та митного оформлення не всі товари, які містять об'єкти інтелектуальної власності, а лише ті, які зареєстровані у спеціальному реєстрі Державної митної служби України. Ця норма відчутно обмежує перелік об'єктів інтелектуальної власності, які підлягають митному контролю, порівняно з тим, як це передбачено загальним законодавством про інтелектуальну власність. Це ставлення законодавця, на наш погляд, має вичерпне обґрунтування та пояснюється, насамперед, цивільно-правовою спрямованістю відносин у сфері інтелектуальної власності та потребою у чіткому визначенні обсягу повноважень держорганів відносно можливого втручання у дану галузь господарського обороту.

Товари є результатом творчої праці людини, можуть включати об'єкти інтелектуальної власності, які можуть бути патентовані або визнані свідоцтвами. Необов'язковим є застосування спеціальних позначень для правового захисту відповідно до законодавства України. Проте, власник товарного знаку відповідно до пункту 7 статті 16 Закону «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» має можливість використовувати попереджувальне маркування, що свідчить про реєстрацію цього знаку в Україні. Таким чином, зовнішній вигляд товару не є визначальним у визначенні наявності об'єктів інтелектуальної власності в ньому.

Використання реєстрів Національного офісу інтелектуальної власності не забезпечує митним органам вичерпної інформації щодо зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності через значну кількість таких зареєстрованих об'єктів, можливість передчасного анулювання патентів та свідоцтв, конфіденційність даних щодо оригінального продукту та відсутність характеристик, які дозволяють чітко відрізнити оригінальний продукт від підробленого.

Відповідно до пункту 3 статті 9 Закону України «Про авторське право та суміжні права», реєстрація авторських та суміжних прав є добровільною для автора і не є обов'язковою. Отже, інформація, яка міститься у державних реєстрах, недостатня для здійснення митними органами ефективного контролю щодо дотримання прав інтелектуальної власності. Здійснення митними органами контрольних функцій стосовно захисту прав власників може призводити до обмеження прав власників товарів, митне оформлення яких призупинено через підозру у контрафактності. Дії митних органів, зокрема зберігання товару, митне оформлення якого призупинено, проведення експертизи цих товарів та виплата компенсації власнику товару у випадку відсутності підтвердження його контрафактності у суді, пов'язані з значними витратами. Ці витрати виникають навіть у випадку, якщо дії посадових осіб митних органів були цілком законними.

Необхідно враховувати технічні обмеження, пов'язані із виявленням контрафактних товарів у процесі митного контролю та митного оформлення. Ці обмеження впливають з нестабільності та неповноти законодавства, яке регулює цю діяльність митних органів, відсутності необхідного практичного досвіду у виконанні цих функцій, а також потреби у створенні відповідної організаційної структури в центральному апараті та на регіональному рівні, а також у спеціальній підготовці працівників митних органів. З цих причин, розгляд питання контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності має бути вирішено з особливою уважністю та розсудливо, враховуючи реальні можливості митної служби на поточному етапі розвитку держави.

Після узагальнення вищезазначеного, можна сформулювати визначення: реєстрація товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності у Державній митній службі України, є процедурою, передбаченою митним законодавством, яка підтверджує зацікавленість правовласника в сприянні захисту його прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України. Ця процедура є механізмом збору необхідної інформації, необхідної для виконання зазначених функцій митними органами.

Враховуючи міжнародний досвід, ведення реєстру може мати різні підходи: зафіксування об'єктів інтелектуальної власності або товарів, які містять такі об'єкти. Проте реєстрація у реєстрі Державної митної служби стосується саме товарів як матеріальних об'єктів, а не безпосередньо об'єктів інтелектуальної власності, що у них містяться. Ця ситуація пояснюється такими обставинами:

1) В одному товарі може бути вміщено одночасно кілька об'єктів інтелектуальної власності. Наприклад, пляшка, кришка та етикетка можуть бути зареєстровані як окремі промислові зразки, на яких можуть бути розміщені різні товарні знаки.

2) Митний контроль передбачає обов'язковий огляд матеріального носія об'єкта інтелектуальної власності, що представляється у вигляді товару, в той час як сам об'єкт інтелектуальної власності може існувати у будь-якій формі, не обов'язково в матеріальній. Наприклад, виконавські вміння артистів, усні твори є об'єктами авторського права, які мають об'єктивне існування, але не є втілені у фізичному носії, тому не підлягають обов'язковому митному контролю через відсутність матеріальної форми.

3) Митний контроль та оформлення не розділяються на дві окремі частини для товарів, що представляють матеріальний об'єкт та містять об'єкти інтелектуальної власності. При митному оформленні наявність об'єкта інтелектуальної власності може впливати на ряд параметрів товару, таких як його ціна та код за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності, проте ця інформація не включається окремо в товарну митну декларацію. Кодування об'єкта інтелектуальної власності за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності не передбачено, його вартість не визначається, а митні платежі не стягуються окремо для цього об'єкта.

4) Обсяг захисту, який надається зареєстрованому товарному знаку згідно з пунктом 4 статті 5 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг», визначається зображенням знака та переліком товарів і послуг, що

містяться у свідоцтві. Це означає, що за законодавством України використання товарного знаку для іншої категорії товарів, ніж ті, що зазначені у свідоцтві, не становить порушення прав на цей товарний знак. У багатьох країнах світу такі дії вважаються порушенням (ослабленням захисту товарного знака), якщо товарний знак є широко відомим. Це означає, що митні органи повинні при здійсненні митного контролю перевіряти не лише наявність товарного знаку на товарі, але й встановлення певного співвідношення між конкретним товаром та зареєстрованим товарним знаком.

5) Не усі товари, що мають один і той же об'єкт інтелектуальної власності, зокрема товарний знак, імпортовані або експортовані в Україну, привабливі для підробки. Тому власник товару сам визначає, які товарні позиції, які виробляються з використанням зареєстрованого об'єкта інтелектуальної власності, мають велику ймовірність порушення прав на цей об'єкт інтелектуальної власності та звертається до митного органу за підтримкою у захисті своїх прав. Митний контроль застосовується лише до тих товарів, які правовласник зареєстрував у реєстрі Держмитслужби.

У минулому році до Українського Патентного відомства надійшло приблизно 3,4 тисячі заявок на винаходи, понад 4,4 тисячі на корисні моделі, більше 1,8 тисячі на промислові зразки та майже 39,5 тисячі на торговельні марки. Зазначено, що заявки на торговельні марки складали майже 31,4 тисячі за національною процедурою (див. табл.2.7).

Таблиця 2.7

Надходження заявок на об'єкти промислової власності, [56]

Об'єкти промислової власності	2017	2018	2019	2020	2021
Винаходи	3864	3829	3762	3198	3393
Корисні моделі	9300	9259	8549	5269	4425
Промислові зразки	2480	3042	3679	2026	1838
Торговельні марки	37817	38652	42194	35539	39472
<i>за націон. процедурою</i>	30183	30900	33736	27895	31351
<i>за міжнародною процедурою</i>	7634	7752	8458	7644	8121
Географічні зазначення	4	3	6	2	7

У 2021 році за допомогою електронної системи подано 24 468 заявок, що охоплює 1 099 (4,5% від усіх електронних заявок) на винаходи, 977 (4,0%) на корисні моделі, 972 (4,0%) на промислові зразки та 21 420 (87,5%) на торговельні марки (див. таблицю 2.8, рисунок 2.2).

Таблиця 2.8

Надходження заявок через систему електронної подачі, [56]

Об'єкти промислової власності	2017	2018	2019	2020	2021
Усього	6888	11180	14998	21025	24468
Винаходи	337	635	939	1213	1099
Корисні моделі	337	527	722	1060	977
Промислові зразки	214	540	771	1045	972
Торговельні марки	6000	9478	12566	17707	21420
Відсоток від заг. к-сті поданих заявок	15,0	23,8	30,8	54,8	59,7

Рис. 2.2. Динаміка надходження заявок через систему електронної подачі, [56]

Аналіз інформації щодо винаходів. У 2021 році було отримано 3 393 заявки на винаходи (див. таблицю 2.9, рисунок 2.3). Кількість національних заявок скоротилася на 5,4%, тоді як кількість іноземних заявок зросла на 14,8% у порівнянні з попереднім роком.

Таблиця 2.9

Надходження заявок на винаходи, [56]

	2017	2018	2019	2020	2021
Усього заявок	3864	3839	3762	3198	3393
За національною процедурою	2313	2219	2208	1615	1577
національні заявники, у т.ч.	2107	1973	2010	1374	1297
від юрид. осіб	1132	1121	1146	778	757
іноземні заявники	206	246	198	241	280
Процедура РСТ	1551	1610	1554	1583	1816
у т.ч. національні заявники	4	2	1	3	5

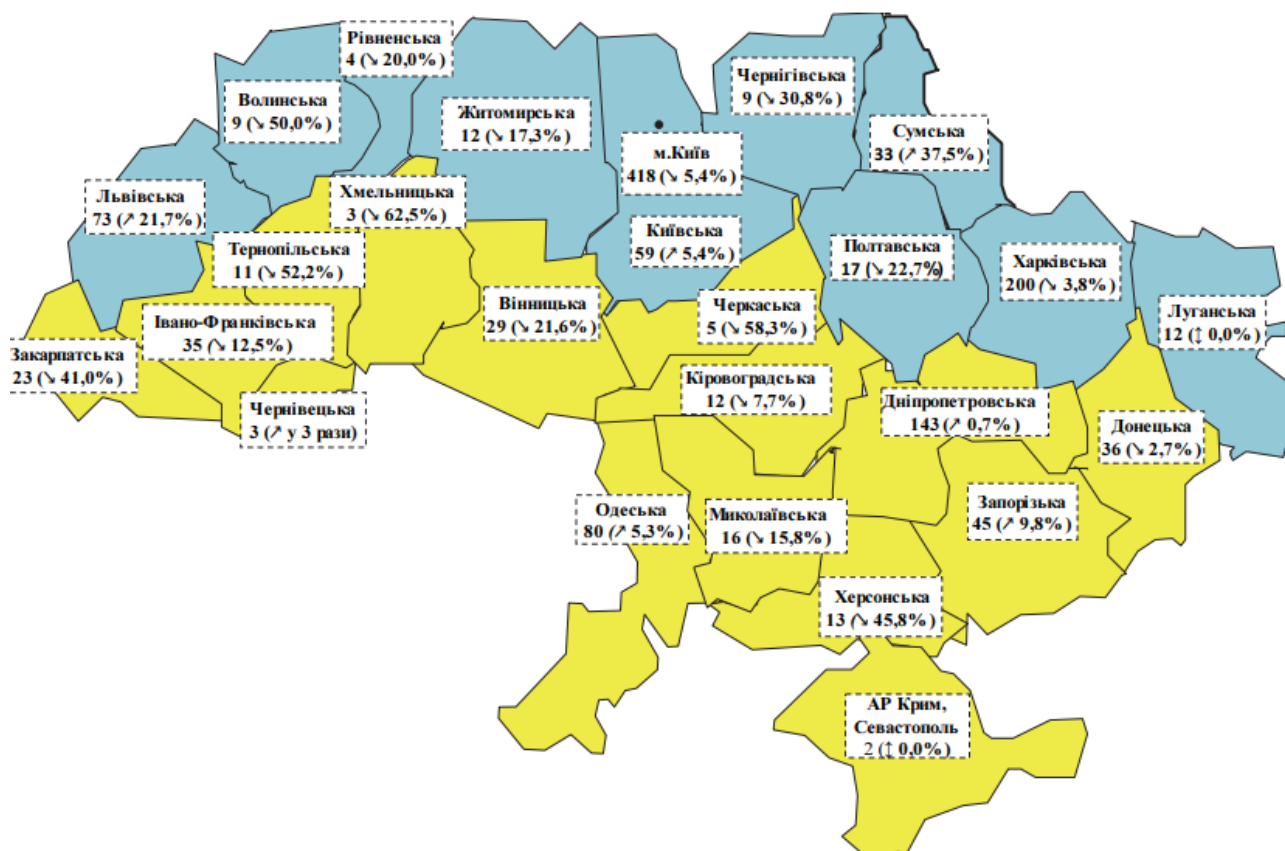

Рис. 2.3. Динаміка надходження заявок на винаходи, [56]

У 2021 році національні заявники подали 1 302 заявки на винаходи, що становить 38,4% від загальної кількості, порівняно з 43,1% у 2020 році. Найбільша кількість заявок надійшла від заявників з міста Києва (32,2%), Харківської (15,3%), Дніпропетровської (11,0%), Одеської (6,1%), Львівської (5,6%), Київської (4,5%), Запорізької (3,5%), Донецької (2,8%), Івано-Франківської (2,7%) та Сумської (2,5%) областей (див. рисунок 2.4).

Продовжувалася розробка електронних ресурсів для забезпечення інформацією процесу експертизи, доступ до яких був здійснюваний через локальну мережу Інтранет. Зокрема, відзначалося значне розширення таких ресурсів:

- Колекція патентної документації з країн світу, що була накопичена в результаті тривалого міжнародного обміну патентною документацією із зарубіжними відомствами. Вона поповнювалась даними від 7 відомств.
- «Мережевий електронний каталог» був розширений понад 600 документами.
- База даних, що містить повний текст непатентної літератури, була розширена за допомогою додавання майже 12 400 документів через сканування друкованих видань з власних ресурсів і інших інформаційних джерел.

Рис. 2.4. Розподіл заявок на винаходи за регіонами України, [56]

Реєстрація товару, що включає об'єкт інтелектуальної власності, здійснюється в електронному форматі в Державній митній службі шляхом внесення відповідної інформації до електронної бази даних Єдиної автоматизованої інформаційної системи ДМСУ. Цей процес передбачає присвоєння окремого шестизначного коду, що включає порядковий номер, з обмеженим доступом до цієї інформації для відповідних службових осіб, перелік яких встановлюється наказом Державної митної служби.

У реєстр вносяться такі дані:

- детальний опис товару та об'єкта інтелектуальної власності, що дозволяє митному органу ідентифікувати код товару відповідно до УКТ ЗЕД;
- колоритне зображення товару;
- зразки об'єкта інтелектуальної власності або їх фотографічне відтворення;
- строк реєстрації;
- інформація про правовласника та його представників на території України: назва та розташування;
- виписка з відповідного реєстру публічного органу, який видає документ про охорону права інтелектуальної власності в Україні, що підтверджує валідність реєстраційного акта на момент подання заявки;
- дані про виробників, імпортерів, експортерів, перевізників, методи та маршрути переміщення;
- інформація про країни, виробників і транспортні шляхи контрафактних товарів, якщо така інформація доступна;
- інша відомість [15].

При цьому, заявник несе відповідальність за достовірність інформації, зазначеної у заявці. Однак відсутність у заявника даних щодо переміщення контрафактних товарів не є підставою для відмови у внесенні товару до реєстру Державної митної служби.

При аналізі завдань митної служби виокремлюється важливість забезпечення раціонального узгодження між правами власника товару та правами на об'єкт інтелектуальної власності, що міститься в цьому товарі. Цей аспект слід належним чином враховувати під час розробки механізмів митного контролю для забезпечення відповідності та захисту прав інтелектуальної власності.

Цей підхід відповідає загальній тенденції у розвитку митної справи в Україні, яка спрямована на спрощення та узгодження митних процедур. Ця стратегія передбачає впровадження економічних, правових і соціальних заходів з метою, по-перше, адаптації національних митних процедур до стандартів, що

визнані у розвинених країнах з ринковою економікою, а по-друге, мінімізації адміністративних перешкод для перетину кордону з метою переміщення товарів та послуг.

Висновки до розділу 2

Основною формою сприяння митниці у підтримці захисту прав інтелектуальної власності є застосування заходів щодо запобігання переміщенню контрафактних предметів. Серед таких заходів, встановлених законодавцем, слід відзначити: митний контроль товарів, митне оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності; комплексна митна реєстрація об'єктів права інтелектуальної власності; призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митних реєстрів; тимчасове призупинення митного оформлення товарів за ініціативою органів доходів і зборів; спрощені процедури знищення товарів, не випущених з митного контролю у зв'язку з підозрою в порушенні прав інтелектуальної власності; зміни у маркуванні та пакуванні товарів.

Проведено аналіз процедури реєстрації товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності у митній сфері у розрізі 2018-2021 рр, а саме: надходження заявок на об'єкти промислової власності до Українського Патентного відомства надійшло приблизно 3,4 тисячі заявок на винаходи, понад 4,4 тисячі на корисні моделі, більше 1,8 тисячі на промислові зразки та майже 39,5 тисячі на торговельні марки. Зазначено, що заявки на торговельні марки складали майже 31,4 тисячі за національною процедурою. Зокрема, проаналізовано надходження заявок через систему електронної подачі та на основі цих даних, проведено оцінку та динаміку надходження заявок через систему електронної подачі у розрізі зазначених років.

РОЗДІЛ 3

ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Зловживання правами інтелектуальної власності та шляхи протидії

Україна активно спрямовує свій розвиток у напрямі вступу до Європейського Союзу, що передбачає перегляд і оновлення національного законодавства з метою гармонізації його з європейським законодавством. Одним з ключових напрямів, який потребує оновлення, є сфера інтелектуальної власності. Забезпечення прав людини, зокрема права на творчість та її результати, є найвищою цінністю, тому вимагає належного захисту.

Законодавство України у галузі інтелектуальної власності має сприяти ефективній захисті об'єктів інтелектуальної власності, запобігати піратству, контрафакції та іншим недобросовісним діям. Проблема переміщення об'єктів інтелектуальної власності через митний кордон є настільки актуальною через потенційне потрапляння підробок на митну територію, що негативно впливає на належний захист прав інтелектуальної власності та економіку країни.

У сфері інтелектуальної власності спостерігається часте надмірне використання правових можливостей, коли особи отримують правовий захист для об'єктів, які не є відображенням їхньої інтелектуальної власності. Це ускладнює створення привабливого інвестиційного клімату для іноземних правовласників в Україні. Розв'язання цієї проблеми не може бути здійснене лише за допомогою вдосконалення правового механізму переміщення об'єктів інтелектуальної власності через митний кордон. Потребується комплексний підхід на законодавчому рівні для повного перегляду системи захисту

інтелектуальної власності в Україні. У 2020 році були внесені певні зміни до законодавства про інтелектуальну власність, що безперечно має позитивний вплив. Проте багато аспектів залишаються нерозв'язаними та неузгодженими.

Висвітлені факти свідчать про актуальну потребу у реформуванні сфери захисту прав інтелектуальної власності під час проведення митного контролю, який в даний час в основному регулюється положеннями Митного кодексу України [28]. Відповідно до Розділу XIV зазначеного Кодексу і підзаконних нормативно-правових актів, таких як Наказ Міністерства фінансів України № 281, встановлюється єдина методика та правила застосування заходів для підтримки захисту інтелектуальної власності. Ці документи також регулюють взаємодію митних органів з правовласниками, декларантами та іншими зацікавленими сторонами у практичній реалізації положень Митного кодексу України [47].

Загальний аналіз наявної системи підтримки захисту прав інтелектуальної власності здійснюваний митними органами свідчить про наявність ряду проблем, які утруднюють ефективне та якісне функціонування системи захисту та охорони прав інтелектуальної власності у сучасних умовах.

Основою на різноманітних неоднозначних результатах роботи митних органів, небажаним є існування ситуації, коли застосування заходів попередження базується на особистій думці особи чи групи осіб, які відповідають за митний контроль. Це посилює ризик помилкових суджень або навмисних дій, що торкаються підозрілих дій щодо недозволеного використання об'єктів права інтелектуальної власності та може призвести до уповільнення зовнішньоекономічної діяльності суб'єкта, включаючи збитки у вигляді матеріальних втрат і пропущених можливостей. Тому, враховуючи точку зору О.М. Волощенко, застосування термінологічної конструкції, яка міститься у частині 1 статті 400 Митного кодексу України, може не виявитися доцільним з урахуванням об'єктивності та вона має свої певні недоліки у практичному розумінні проблем запобігання зловживанням службовим становищем осіб, відповідальних за митний контроль [11].

Основні труднощі, що виникають у процесі ведення митного реєстру об'єктів інтелектуальної власності та додавання відомостей до нього, зауважуються представниками правової науки як проблематика, пов'язана з реєстрацією тих об'єктів, які вважають загальновідомими. На сьогоднішній день велика кількість таких відомих речей була внесена до реєстру, що включає в себе «предмети, як-от: шуруп, зубочистку, вішалку для одягу, запальничку, автозапчастини, планшетний комп'ютер, палички для барбекю, респіратор, сірники» [64].

У науковому та практичному контекстах часто використовується поняття «патентного тролінгу». Україна відчуває наростаючу проблему цього явища, адже наразі не встановлено конкретних заходів для його припинення. Суб'єкти публічного права, уповноважені відповідно, не вживають необхідних заходів для усунення умов, що сприяють розвитку цієї діяльності. Ця діяльність, хоч і не суперечить нормам законодавства, але негативно впливає на ринок патентних прав та обмежує ініціативи винахідників та авторів, які створюють винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Законодавче основою для появи значної кількості «товарів-дублікатів» є, зокрема, умова, визначена у статті 14 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», яка передбачає лише формальну експертизу під час реєстрації [51]. Оцінюється відповідність представлених документів вимогам законодавства, і при цьому не проводиться експертиза на відповідність з уже зареєстрованими чи загальновідомими об'єктами. Щоб захистити права інтелектуальної власності під час транспортування товарів через митний кордон України та уникнути затримок у митному оформленні, що виникають у зв'язку з розбіжностями в тлумаченні законодавства про охорону прав інтелектуальної власності на промислові зразки, підтримується пропозиція П.В. Пашка про внесення змін до Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які підлягають охороні згідно з встановленими правилами, шляхом допуску реєстрації лише тих промислових зразків, що

отримали правовий захист згідно з Гаазькою угодою щодо міжнародної реєстрації промислових зразків [32].

У контексті обговорення митного контролю щодо оформлення товарів, які включають об'єкти права інтелектуальної власності, варто відмітити, що 17 жовтня 2019 року Верховна Рада України прийняла Закон України № 202-IX [64]. Прийняття цього закону було обумовлене необхідністю приведення положень Розділу XIV Митного кодексу України у відповідність до вимог регламентів Європейського Союзу.

У вирішенні проблеми патентного тролінгу можна використовувати інші стратегії протидії, які не втручатимуть у права власників патентів на реєстрацію власних об'єктів права інтелектуальної власності у митному реєстрі. Передусім, необхідно удосконалити законодавство, що стосується правового захисту корисних моделей та промислових зразків, а також впровадити процедуру досудового скасування їх реєстрації. Зокрема, А.М. Нікончук пропонує «більш глибоку експертизу промислових зразків та корисних моделей перед їх реєстрацією, з метою уникнення дублювання вже зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності» [30].

Проте найбільш ефективним заходом є введення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності з боку патентовласників, які діють недобросовісно, а також компенсація шкоди, завданої чесним власникам в результаті дій «патентних тролів», у разі виявлення безпідставності їхніх вимог. Щоб розвивати цю концепцію, висловлюється пропозиція врахувати відповідальність за незаконну реєстрацію об'єктів права інтелектуальної власності в митному реєстрі (наприклад, зазначено в статті 476-1). Ця стаття пропонує визначити реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності у митному реєстрі з метою утруднення чесним правовласникам права на діяльність, тоді як санкція передбачає накладення штрафу у розмірі однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Слід зазначити, що питання щодо адміністративної відповідальності за перевезення товарів через митний кордон України із порушенням прав

інтелектуальної власності в цілому виявляється особливо проблемним зауваженням представників правової доктрини. Вивчаючи фактори, що сприяють вчиненню адміністративних порушень у галузі інтелектуальної власності, О.А. Ляшенко вірно вказує на те, що «поширення товарів на українському ринку, які порушують права інтелектуальної власності, завдає значних збитків власникам та ставить під загрозу безпеку споживачів. Окрім того, значні втрати від контрафактної продукції негативно впливають на економіку взагалі, оскільки це призводить до втрати надходжень до державного бюджету» [27]. Вчена відзначає, «що цьому також сприяють фактори, такі як неплатоспроможність населення, низький рівень правової культури та недооцінка економічної важливості охорони прав інтелектуальної власності» [27].

На думку численних вчених, адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон України, зазначена у статті 476 Митного кодексу України, не вважається важливим інструментом у протистоянні підробленим товарам. Тому для забезпечення ефективної функціональності сучасного та результативного механізму захисту прав інтелектуальної власності і протидії контрафактній продукції необхідно зміцнити відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності. Для цього необхідно вдосконалити чинне законодавство, спрямоване на протидію контрафактним товарам, шляхом узгодження положень статей із взятими на себе Україною зобов'язаннями перед СОТ та ЄС щодо захисту та охорони прав інтелектуальної власності. Орієнтуючись на міжнародний досвід, який підтверджує, що навіть «після сплати низького штрафу за порушення прав інтелектуальної власності, порушники здатні отримувати значний прибуток, а також ураховуючи, що поточна санкція у вигляді штрафу в розмірі 17 тис. гривень не виконує функції запобігання та покарання», пропонується збільшити розмір штрафів, встановлених у статті 476 Митного кодексу України [28].

На практиці, у разі визнання недійсним охоронного документа на ОПІВ, важко очікувати, що власник даного свідоцтва повідомить власника митної реєстрації про таку подію. Об'єкт може залишатися нерозглянутим протягом дуже тривалого часу. З якихось причин патентне відомство не вилучає об'єкт з відповідного реєстру і чекає на реалізацію своїх прав. Зацікавлені особи не можуть звернутися до патентного відомства та ДМС із заявою про виключення з митного реєстру. Це пов'язано з тим, що виключення об'єкта права інтелектуальної власності згідно заяви позивача в суді не передбачено відповідним судочинством. Це означає, що для виключення об'єкта з митного реєстру зацікавлена особа має одержати виконавчий папір від суду, звернутися до адміністративного органу та почекати деякий час, поки рішення буде виконано. Лише після цього можна подавати заяву про виключення з митного реєстру до ДМСУ.

Відомі випадки, коли, незважаючи на визнання патенту на корисну модель недійсним, зацікавлені особи, які не були позивачами, тривалий час (практично рік після настання розпорядженням законної сили) змушені були отримувати дозвіл на оформлення від колишнього правовласника.

Надання посадовим особам ДМС повноважень здійснювати моніторинг об'єктів ПІВ, термін дії патенту/свідоцтва на які закінчився або став недійсним, або обмін інформацією у цій сфері між ДМС та Міністерством економічного розвитку і торгівлі може сприяти швидшому вирішенню проблеми вилучення таких об'єктів з митного реєстру окрім додаткових запитів зацікавлених сторін.

На нашу думку, бажано відновити положення про реєстрацію прав інтелектуальної власності в митних реєстрах. Альтернативним заходом може бути внесення застави при застосуванні механізму безпосереднього захисту прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів чи предметів через митний кордон України.

Альтернативою заставі майнових прав інтелектуальної власності під час митного оформлення може бути використання страхування відповідальності за

заподіяння матеріальної шкоди третім особам (декларанту, власнику, одержувачу та іншим).

Враховуючи проблемність зловживань, пов'язаних з корисними моделями та промисловими зразками, доцільно використовувати такі заходи, як страхування ризику матеріальної шкоди, спричиненої вилученням товарів з митного контролю, при реєстрації цієї інтелектуальної власності в митному реєстрі.

3.2. Напрями імплементації зарубіжного досвіду митного регулювання захисту прав інтелектуальної власності

Стрімке зростання торгівлі правами інтелектуальної власності визнано однією з головних умов розвитку відносин міжнародного та економічного характеру. Сучасні тенденції економічного зростання, науково-технічного прогресу та посилення лібералізаційних моментів на міжнародних ринках засвідчують те, що результати інтелектуальної діяльності стають рушійною силою розвитку суспільства. Зростаюча кількість питань інтелектуальної власності в економічній діяльності робить їх важливим засобом конкурентної боротьби між державами за доступ до сучасних ресурсів та ринків збуту продукції інноваційного розвитку. Сьогодні майже третина (близько 26%) робочих місць в ЄС створюється завдяки використанню прав інтелектуальної власності; близько 56 мільйонів з цих робочих місць створюються завдяки використанню прав інтелектуальної власності та близько 20 мільйонів - завдяки передачі прав інтелектуальної власності. На компанії ЄС, які приділяють достатню увагу захисту прав інтелектуальної власності, припадає 39% ВВП ЄС і 90% зовнішньої торгівлі ЄС. Немає сумнівів, що інтелектуальна власність набуває все більшого значення в міжнародній торгівлі, сприяючи розвитку культурної автентичності та різноманітності, успішній науці, дослідженням та інноваціям, новому бізнесу, створенню робочих місць та економічному зростанню.

Актуальність підтверджується необхідністю забезпечення належного захисту прав власника авторських прав на митному кордоні для імпорту товарів, що містять об'єкти прав інтелектуальної власності, на міжнародний ринок. Проблеми врегулювання міжнародних відносин у сфері інтелектуальної власності є складними і суперечливими внаслідок нерівномірного економіко-правового розвитку кожної країни.

Важливість цього питання підтверджується вимогами по забезпеченню відповідного захисту прав правовласників на митних кордонах під час ввезення на міжнародний ринок товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності. Питання регулювання міжнародних відносин у галузі інтелектуальних прав є складним і суперечливим через нерівномірність економічного та правового розвитку країн.

Створення економічних союзів, таких як Європейський союз (ЄС), Євразійський економічний союз (ЄАЕС), Транстихоокеанське партнерство (ТТП), сприяє згладженню різниць у національних законодавчих стандартах країн-учасниць, включаючи сферу захисту та охорони прав інтелектуальної власності, узгоджуючи їх з регіональними правовими нормами.

В Сполучених Штатах Америки питання охорони прав інтелектуальної власності при митному контролі визначаються через Кодекс законів США, Федеральний кодекс США, а також Розділ 337 Закону про тарифи США [2].

Зазначимо, що визначені у нормативах митного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності в рамках регіональних союзів ґрунтуються на принципах, закладених у Угоді про торгові аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS). Розглянемо схему стандартної процедури здійснення митних заходів для захисту прав інтелектуальної власності під час переміщення товарів через митний кордон.

Перший етап у цій процедурі передбачає, що у випадку наявності достатніх підстав вважати, що майнові права правовласника будуть порушені під час переміщення товарів через митний кордон, він має можливість вчинити наступні дії:

1) Звернутися до відповідного органу, тобто митного органу, і подати заяву про призупинення пропуску цих товарів. Згідно з рішенням цього органу, зазначений у заяві об'єкт може бути включений до митного реєстру об'єктів прав інтелектуальної власності, який утримує цей митний орган.

2) Подати до митного органу заяву про реєстрацію об'єктів прав інтелектуальної власності у митному реєстрі об'єктів прав інтелектуальної власності, що веде цей самий митний орган. Всі дані, що містяться у митному реєстрі, розповсюджуються між усіма митними органами та публікуються на офіційних веб-сайтах цих органів. Згідно з реєстрацією об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі передбачено заставу для компенсації збитків особам, чиї товари були призупинені митними органами у зв'язку із підозрою у переміщенні контрафактних продуктів, які в подальшому не підтвердилися. Термін дії захисту прав на об'єкт інтелектуальної власності в митному реєстрі обмежений і не може перевищувати терміну чинності відповідних майнових прав на цей об'єкт інтелектуальної власності.

Враховуючи досвід ЄАЕС і США, пропонується розширити термін дії реєстрації об'єктів прав інтелектуальної власності в митному реєстрі з одного року до двох, з можливістю його подовження. Згідно з нашим баченням, встановлення мінімального строку реєстрації в один рік відповідає найменшому терміну дії майнових прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки через сплату річних зборів за підтримання чинності патенту. Отже, у випадку оплати такого збору власник патенту може користуватися ним протягом всього року. Пропонується зафіксувати це внесенням змін до Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону» від 30 травня 2012 року № 648, внісши в пункт 2.9 такий зміст:

Об'єкти прав інтелектуальної власності реєструються в митному реєстрі протягом періоду, що може тривати від одного до двох років. Початок цього терміну вважається моментом включення об'єкта права інтелектуальної власності до митного реєстру. Якщо необхідно, строк реєстрації об'єкта права

інтелектуальної власності можна продовжити на один або два роки за умови подання письмового звернення правовласником до Державної митної служби не пізніше, ніж за 10 робочих днів до закінчення встановленого терміну.

У Європейському Союзі (ЄС) та Євразійському економічному союзі (ЄАЕС) управлінням цієї сфери займаються митні структури та судові органи. У Сполучених Штатах Америки, окрім митниць та уповноважених суддів, також діє Федеральне незалежне агентство та Комісія з міжнародної торгівлі США. Остання має розширені повноваження, включаючи проведення розслідувань у сфері міжнародної торгівлі, забезпечення примусового захисту прав інтелектуальної власності, вирішення обвинувачень, пов'язаних з недобросовісною практикою при імпорті товарів. Ці процедури, відомі як «Розділ 337», регулюються Розділом 337 Акта про тарифи. Серед видів недобросовісної практики, які можуть бути оскаржені за процедурою «Розділу 337», входить експорт (імпорт) товарів, що порушують права на патенти, товарні знаки та об'єкти авторського права в межах США. Якщо Комісія встановлює факт порушення, вона має можливість наказати митним органам зупинити випуск товарів, що порушують права інтелектуальної власності. У Сполучених Штатах Америки, окрім митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, який є основою для митного контролю, також діє відкритий електронний реєстр заяв щодо можливого порушення прав інтелектуальної власності на митному кордоні. Цей реєстр також використовується для митного контролю. Подання таких заяв може бути здійснене будь-якою особою, включаючи правовласників та правоохоронні органи, а не лише останні. З цією метою, Комісія з міжнародної торгівлі США веде публічний реєстр порушників - транспортних компаній, які перевозять контрафактні товари. Слід врахувати успішний досвід США щодо розширення використання митницями правомірних заходів для запобігання транспортуванню контрафактних товарів через митний кордон. Цей досвід полягає у впровадженні системи реєстрації повідомлень про можливе переміщення таких товарів, які порушують права інтелектуальної

власності, через митний кордон країни. Такий підхід доцільно розглянути для впровадження в Україні.

Другий етап у звичайній процедурі включає в себе заходи, коли під час митного контролю виявляються товари, які можуть порушити права інтелектуальної власності при їх переміщенні. У цих випадках митні органи призупиняють випуск таких товарів і повідомляють про це власника товару і правовласника, якому вони можуть належати. Термін призупинення таких товарів складає не більше 10 робочих днів, з можливістю продовження ще на 10 робочих днів. На відміну від цього, у ЄС та ТПП встановлений строк призупинення на 30 днів для порівняння.

На заключному етапі цієї процедури, після того, як судове рішення підтвердило факт порушення права інтелектуальної власності, до митного органу подають документи для вилучення таких товарів, їх арешту або конфіскації. У випадку, якщо товари виявляються оригінальними, вони звільняються відповідно до вказаної митної процедури, а власнику цих товарів компенсується завдана шкода правовласником.

Вимоги щодо реєстрації торгових марок у Митній службі США виявляють достатню деталізацію. Процес реєстрації охоплює конкретний клас або класи товарів, діє протягом 10 років і підлягає можливості продовження.

У певних випадках, якщо митна служба США виявляє незаконний імпорт контрафактних товарів, що порушують авторські права, вона може застосовувати заходи відносно торгової марки, права на яку зареєстровані на федеральному рівні, навіть якщо у митному органі не існує відповідного запису.

Митна служба США гарантує захист прав у разі незаконного ввезення товарів, що порушують авторські права, включаючи піратські товари. Зазвичай митна служба США захищає тільки ті об'єкти авторського права, які були зареєстровані у ній. Вимоги до реєстрації об'єктів авторського права також мають високий рівень деталізації, діють відносно одного об'єкта, і мають строк дії 10 років, з можливістю продовження.

Реєстрація торгових марок на федеральному рівні в США не є передбаченою. Однак найменування або стиль, що використовуються для ідентифікації виробника чи продавця не менше шести місяців, можуть бути внесені до облікових записів у Митній службі США. Водночас слова чи зображення, використані як товарні знаки, незалежно від їхньої реєстрації у Відомстві з патентів і торгових марок, не підлягають обліку як фірмові найменування.

Право на реєстрацію фірмових найменувань в митниці належить не лише внутрішнім виробникам США, а й іноземним. Щоб мати можливість оскаржити реєстрацію в митниці, фірмове найменування повинно бути оприлюднене у федеральному реєстрі та митному бюлетені, надаючи можливість зацікавленим особам подати скаргу.

Якщо торговий знак, фірмова назва чи авторське право внесені до реєстру, митниця має право не допускати чи утримувати товари, що порушують зазначені зареєстровані права. Норми захисту торгових марок, фірмових найменувань та авторських прав регламентовані у розділі 133 Митних правил. Дії митниці для захисту торгових марок включають наступне: митний орган ухвалює рішення щодо порушень торгових марок (товарних знаків). Виділяються три рівні порушень: контрафакція, плутанина марок, що вводить в оману, та «сірий ринок» (паралельний імпорт).

У ситуації, коли імпортовані товари містять підроблені товарні знаки, які використовуються без дозволу їх власника, Митна служба має право застосувати арешт до таких товарів та повідомити особу, яка ввозить їх, про цей арешт. Товари, що мають у собі підроблені товарні знаки, підлягають утилізації, якщо підроблений знак не може бути видалений, або ці товари використовуються органами влади, або вони передаються на благодійні цілі з дозволу правовласника.

Товари, що містять символи, що спричиняють «схожість, що вводить в оману» із зареєстрованими товарними знаками в Відомстві та Митній службі, спочатку піддаються утриманню. Митниця письмово повідомляє особу, яка

ввозить товар, про його утримання та надає можливість довести наявність дозволу від правовласника. Якщо не виникало схожих випадків утримання товару раніше, митниця може усунути знак, який порушує право. Особі, що ввозить товар, відводиться 30 днів для звільнення свого товару. У випадку невиконання цього терміну, товар підлягає арешту.

У певних випадках Митна служба може застосовувати арешт до товарів, що розглядаються як ті, що мають зв'язок з "сірим ринком" або паралельним ввезенням.

Визначення піратства щодо авторських прав є складною проблемою. Основним критерієм є несанкціонована подібність (в значній мірі) об'єкта, який охороняється авторським правом. Для підтвердження порушення авторського права необхідно встановити належність авторського права і факт копіювання.

Митна служба США має аналогічні повноваження до Федерального бюро розслідувань (ФБР) та правоохоронних органів. Ці повноваження включають арешт, конфіскацію, проведення кримінальних розслідувань і таємну оперативну діяльність. Митниця розпочинає розслідування у випадку підозри на те, що імпортовані товари були ввезені з порушеннями. У випадку, коли під час розслідування підтверджуються протиправні дії, імпортер може бути підданий цивільним санкціям, а не завжди кримінальному покаранню.

У відміну від правових норм Європейського Союзу, в українському митному законодавстві відсутні відповідні положення, які б регулювали зупинення митного оформлення та утилізацію невеликих партій товарів, що пересилаються на митну територію України за допомогою міжнародних поштових або експрес-відправлень, а також відсутність можливості дострокового випуску товарів, що перебувають під підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності.

Отже, початий процес гармонізації національного законодавства зі стандартами Європейського Союзу розпочав адаптацію внутрішніх правових норм у галузі інтелектуальної власності до європейського права та вимог Угоди про асоціацію. Приведення митного законодавства у відповідність з нормами ЄС

щодо захисту прав інтелектуальної власності дозволить узгодити внутрішню систему захисту прав інтелектуальної власності в ході зовнішньоекономічної діяльності з регулятивними актами ЄС, що сприятиме підвищенню ефективності у запобіганні та протидії переміщенню через митний кордон контрафактної продукції.

Висновки до розділу 3

Результати проведеного аналізу, що охоплює процес адаптації українського законодавства в сфері захисту інтелектуальної власності при перетині товарів через митний кордон України у контексті міжнародного та законодавства Європейського Союзу, а також врахування досвіду функціонування Митної служби США у даній сфері, дають підстави для таких висновків. По-перше, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) включає основний набір обов'язкових заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності на кордоні між країнами-членами СОТ.

Цей механізм включає наступні аспекти:

- Країни-члени СОТ зобов'язані створити систему захисту прав власників інтелектуальної власності при ввезенні товарів шляхом зупинення митного оформлення таких товарів та їх тимчасової затримки.
- Обов'язковим є захист прав на товарні знаки та авторські права. Однак захист прав на інші об'єкти інтелектуальної власності є добровільним.
- Застосування вищезазначеного механізму є необхідним у випадку імпорту товарів. Встановлення подібної системи захисту прав при експорті лишається відповідальністю кожної окремої держави-члена.
- Обов'язковою є реакція компетентних органів на запит власника прав шляхом вжиття відповідних заходів. Митний орган може ініціювати зупинення або тимчасову затримку товарів.

- Можливе застосування застави або подібних гарантій як зі сторони заявника - власника прав, який може зловживати своїми правами, так і зі сторони імпортера, що має намір випустити товари в обіг.
- Компетентні органи мають можливість надати власнику права на огляд товарів з метою збирання доказів для підтвердження його претензій.
- Термін призупинення становить 10 днів з моменту сповіщення власника про цю призупинення. Цей строк може бути продовжений на ще 10 днів. Після цього такі заходи мають бути переглянуті, анульовані або підтверджені судовими органами.

Повноваження Митної служби США широкі, оскільки вона може самостійно виявляти порушення прав інтелектуальної власності та вживати відповідних заходів щодо таких товарів, навіть без їх попередньої реєстрації у Митній службі. Проте, у разі патентів, повноваження Митної служби обмежені виконанням вимог, встановлених Міжнародною торговельною комісією США, які стосуються заборони ввезення товарів, порушуючи патентні права.

Ефективність захисту прав інтелектуальної власності Митної служби США обумовлена великим спектром її повноважень екс офіцію, які об'єднують у собі функції правоохоронного органу, проведення розслідувань, оперативну діяльність та встановлення фактів порушень інтелектуальної власності. Окрім цього, важливою є співпраця з володільцями зареєстрованих прав, взаємодія з іншими державними установами, такими як прокуратура, Федеральне бюро розслідувань (ФБР), поліція, а також з правовласниками. Наявність потрібної інфраструктури, такої як управління базами даних та наявність відповідних лабораторій, також допомагає Митній службі США успішно здійснювати контроль за порушеннями прав інтелектуальної власності на кордоні країни.

ВИСНОВКИ

Останнім часом інтелектуальна власність стала широко розповсюдженим елементом у глобальних ринкових відносинах. У зв'язку з цим, проблема захисту авторських прав набуває все більшої актуальності й поширюється на різноманітні об'єкти інтелектуальної власності.

1. Незважаючи на те, що з моменту набуття Україною незалежності приділяється значна увага охороні прав інтелектуальної власності, і на сьогоднішній день існує сучасна нормативно-правова база та сформована дієвість інфраструктура для забезпечення реалізації державної політики в цій сфері. Одночасно, важливість цього питання зростає, оскільки аналіз кримінальної ситуації в Україні показує, що останнім часом істотно поширилися випадки порушення прав інтелектуальної власності. Ці порушення представляють серйозну загрозу суспільству та призводять до значних збитків не лише для українських громадян, підприємств, установ і організацій різних форм власності, але й для економіки країни. Ці порушення відображаються у пошкодженні репутації відомих виробників товарів, використанні товарних знаків і фірмових найменувань, а також винаходів та промислових зразків у нелегальному виготовленні та маркуванні підроблених товарів. Це також призводить до значної шкоди інтересам споживачів, зокрема їх здоров'ю.

2. У законодавстві Європейського Союзу в області митного контролю стежиться низка важливих тенденцій, які включають розширення переліку об'єктів, що підпадають під правовий захист інтелектуальної власності та підлягають митному контролю; застосування спрощених процедур у цій сфері; а також вдосконалення та розширення термінології. Загалом, ці напрями можна описати як розширення впливу та компетенції митних органів у контексті охорони прав інтелектуальної власності. Виявлення прогресивних напрямків у законодавстві Європейського Союзу надало можливість уявити подальший розвиток законодавства України у даній сфері та передбачити поширення компетенцій митних органів.

3. На основі аналізу історичного розвитку митного законодавства висунуто концепцію виокремлення різних етапів його еволюції, що дозволяє передбачити його сучасний розвиток. У цьому контексті виявлено, що повноваження митних органів стосовно зупинення митного оформлення товарів із включеними об'єктами права інтелектуальної власності, а також їхні повноваження в сфері адміністративної відповідальності відповідно до статті 476 Митного кодексу України, є важливими, актуальними та ефективними засобами захисту прав інтелектуальної власності. Встановлено, що реалізація цієї відповідальності вимагає проведення судової експертизи на етапі призупинення митного оформлення товарів.

4. Встановлено, що перелік причин для призупинення митного оформлення митними органами (органами доходів і зборів) з власної ініціативи (*ex officio*) є визначеним законодавством та є обмеженим. Ця обмеженість не відповідає вимогам Регламенту ЄС № 608/2013 та потребам правовласників та суспільства у контролі за дотриманням прав інтелектуальної власності. Аналіз повноважень Митної служби Сполучених Штатів Америки, яка має ефективність завдяки широким «*ex officio*» повноваженням, вказує на те, що така обмеженість не сприяє ефективності діяльності вітчизняних митних органів.

5. Виявлено, що повноваження митних органів у контролі за дотриманням прав інтелектуальної власності відображають складний характер. У деяких сценаріях вони виконують роль підтримки захисту прав інтелектуальної власності. Проте, за певних умов, під час реалізації адміністративної відповідальності, передбаченої ст. 476 Митного кодексу України, ця функція може перетворитися на функцію захисту прав інтелектуальної власності.

6. Окреслено, що однією з основних мет митниць є прийняття заходів щодо захисту прав інтелектуальної власності під час здійснення зовнішньоекономічних операцій, включаючи уникнення перетину митного кордону України контрафактних товарів. Також, митниці здійснюють контроль за переміщенням товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності, занесених до реєстру. У складі митниць працюють відповідні відділи або

управління митного оформлення, чия діяльність включає, зокрема, контроль за переміщенням товарів з правами інтелектуальної власності. Часто ця структура має в своєму складі менші підрозділи, присвячені питанням інтелектуальної власності – сектори або відділи захисту прав інтелектуальної власності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агамагомедова С. А. Відношення понять «митний контроль» та «митна послуга» (на прикладі забезпечення митними органами функцій щодо захисту інтелектуальної власності). *Інформаційно-пошукова база даних «Консультант Плюс»*. Коментарі законодавства: веб-сайт. URL: <http://www.consultant.ua/about/software/-cons/kommentarii/> (дата звернення: 20.11.2023).
2. Андрощук Г. О. Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні: досвід США та ЄС. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2013. № 10. С. 39–49.
3. Андрощук Г. Паралельний імпорт і режим вичерпання прав: проблеми регулювання. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2017. № 9. С. 25–29.
4. Андрощук Г. Патентний тролінг. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2016. № 12. С. 68.
5. Бенедисюк І. Участь митних органів у забезпеченні запобіжних заходів у процесі захисту прав інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2013. № 6. С. 69–75.
6. Берзинь О. А. Митна служба США і особливості її правоохоронної діяльності. *Публічно-правові дослідження. Електронне видання*. 2013. Вип. 3. URL: <https://www.hse.ua/mirror/pubs/lib/-data/access/ram/ticket/78/1525095339852fca1f5e497a0a17585296e1e729bd/Текст%20статті.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).
7. Білак Н. І. Особливості переміщення об'єктів інтелектуальної власності через митний кордон України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2019. 25 с.
8. Бойко В. М. Митне право України: навч. посібник: у 2 т. Київ: Алерта, 2015. Т. 1. 610 с.
9. Бутнік-Сіверський О.Б. Трансформація інтелектуальної власності в інноваційний продукт. *Інтелектуальний капітал*, 2005. № 5. С. 3–12.

10. Вахонєва Т. М. Інтелектуальна власність. Велика українська енциклопедія. URL: [https://vue.gov.ua/Інтелектуальна власність](https://vue.gov.ua/Інтелектуальна_власність) (дата звернення: 07.11.2023).

11. Волощенко О.М. Новелізація законодавства інтелектуальної власності в умовах євроінтеграційної політики України: проблеми теорії і практики. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 4.

12. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06 лис. 1991 р. № 1798-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 20.11.2023).

13. Давиденко Л. М. Забезпечення прав і свобод громадян при здійсненні митних процедур (організаційно-правові аспекти): автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь, 2007. 20 с.

14. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади державної системи правової охорони інтелектуальної власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 сер. 2016 р. № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2016-п> (дата звернення: 20.11.2023).

15. Дюмулен І., Пресняков У., Соколов У. Зовнішньоторговельний режим провідних розвинених країн. Зовнішня торгівля. 2016. № 4. С.45 - 48; № 6. с. 26 – 30.

16. Євков А. М. Проблематика правового регулювання паралельного імпорту товарів, які містять об'єкти інтелектуальної власності, та вичерпання виключних прав у законодавстві України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2014. Вип. 29. Т. 1. С. 140–144.

17. Єдиний державний інформаційний веб-портал Державної митної служби України. Електронне джерело. URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/ipr/reg/overview>

18. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань. *Міністерство юстиції України*: веб-сайт. URL: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch> (дата звернення: 20.11.2023).

19. З 30 червня 2020 року діє порядок захисту інтелектуальної власності в сфері ЗЕД. Дебет-Кредит. URL: <https://news.dtki.ua/state/zed/63414-z-30-cervnya-dije-poryadok-zaxistu-intelektualnoyi-vlasnosti-v-sferi-zed> (дата звернення: 20.11.2023).

20. Захист прав інтелектуальної власності на митному кордоні: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. за ред. Г. О. Швець, П. В. Солошенко, С. А. Петренко. Маріуполь: Вид-во «ПДТУ», 2012. 215 с.

21. Захист прав інтелектуальної власності: досвід Сполучених Штатів Америки: Збірник документів, матеріалів, статей за ред. О. Д. Святоцького. Київ: Ін Юре, 2003. 368 с.

22. Кидалов І. Патентні війни і патентний тролінг в Україні: юридичні аспекти. *Юридична компанія «Кидалов та Партнери»*: веб-сайт. URL: <http://kydalov-partners.com/uk/> (дата звернення: 20.11.2023).

23. Кийда Л. І. Особливості захисту прав інтелектуальної власності митними органами України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2016. № 1. С. 161–169. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2016_1_24 (дата звернення: 20.11.2023).

24. Коросташова І. М. Патентний тролінг як прояв недобросовісної конкуренції: поняття, ознаки, причини. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Право*. 2015. № 1 (14). С. 23–28.

25. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.11.2023).

26. Кузьменко Л. Г. Паралельний імпорт – важливий механізм існування конкурентних відносин. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2016. Т. 1. Вип. 1. С. 95–100.

27. Ляшенко О. А. Адміністративно-правове регулювання діяльності ОВС в сфері захисту права інтелектуальної власності: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право;

інформаційне право»; Міжнародний університет бізнесу та права. Херсон, 2011. 19 с.

28. Митний кодекс України: Закон України від 13 бер. 2012 р. № 4495-VI станом на 07.11.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 20.11.2023).

29. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція). Рада митного співробітництва, Всесвітня митна організація; Конвенція, Положення, Правила (у змінений редакції) на 26 червня 1999 року; станом на 07.11.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 20.11.2023).

30. Нікончук А.М. Правові засади протидії патентному тролінгу в Україні. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2014. № 4 (75). С. 25–33.

31. Орлюк О. П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3 (86). С. 58–74.

32. Пашко П.В., Ємець А.В. Щодо деяких підходів до здійснення аналізу стану із запровадженням нововведень у митній справі з позиції забезпечення митної безпеки держави. Митна безпека. 2018. № 2. С. 145–158.

33. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 трав. 2017 р. № 320. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1034-12> (дата звернення: 20.11.2023).

34. Податковий кодекс України: Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI станом на 03.09.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17#Text> (дата звернення: 20.11.2023).

35. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законодавчих актів України»: Законопроект від 12 трав. 2011 р. № 8130-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/-ppls/zweb2/webproc4_1?pf3511=40331 (дата звернення: 20.11.2023).

36. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України за ред. Ю. М. Капіци. Київ: Слово, 2006. 1104 с. URL: https://minjust.gov.ua/azu_es_4_1 (дата звернення: 20.11.2023).

37. Право інтелектуальної власності: Акад. курс за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. Київ: Ін Юре, 2007. 696 с.

38. Прилипчук О. В. Реалізація адаптації законодавства України до законодавства ЄС: нормативно-правове забезпечення та організаційне забезпечення. *Теорія та практика державного управління*. 2016. № 3 (54). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/5/05.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).

39. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3792-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 20.11.2023).

40. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 груд. 2001 р. № 1756. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-п> (дата звернення: 20.11.2023).

41. Про деякі питання практики застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності: оглядовий лист Вищого господарського суду України від 28 лют. 2017 р. № 01-06/521. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_521600-17 (дата звернення: 20.11.2023).

42. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС: Закон України від 18 бер. 2004 р. № 1629-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1629-15/para061#o61> (дата звернення: 20.11.2023).

43. Про затвердження переліку підстав для призупинення митного оформлення товарів, щодо яких правовласником не подано заяву про сприяння захисту належних йому майнових прав на об'єкт права інтелектуальної власності, за ініціативою митного органу: Постанова Кабінету Міністрів України

від 21 трав. 2012 р. № 432. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/-show/432-2012-п> (дата звернення: 20.11.2023).

44. Про затвердження Положення про порядок реєстрації та переміщення через митний кордон України товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 квіт. 2001 р. № 412. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/412-2001-п> (дата звернення: 20.11.2023).

45. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06 бер. 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF> (дата звернення: 20.11.2023).

46. Про затвердження Порядку взаємодії підрозділів митниці при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності: Наказ Міністерства фінансів України від 30 трав. 2012 р. № 647. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1033-12/paran16#n16> (дата звернення: 20.11.2023).

47. Про затвердження Порядку застосування заходів щодо сприяння захисту прав інтелектуальної власності та взаємодії митних органів з правовласниками, декларантами та іншими заінтересованими особами та Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України: Наказ Міністерства фінансів України від 9 червня 2020 р. № 281. Офіційний вісник України. 2020. № 50. Ст. 1578

48. Про затвердження Порядку реєстрації у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються відповідно до закону: Наказ Міністерства фінансів України від 30 трав. 2012 р. № 648. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/z1034-12> (дата звернення: 20.11.2023).

49. Про митний контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності та про припинення дії Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003: Регламент Європейського парламенту та Ради (ЄС) від 12 чер. 2013 р. № 608/2013. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45882 (дата звернення: 20.11.2023).

50. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вер. 2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення: 20.11.2023).

51. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 7. Ст. 34.

52. Про утворення Державної податкової служби України та Державної митної служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 груд. 2018 р. № 1200. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1200-2018-п> (дата звернення: 20.11.2023).

53. Протягом року Офіс інтелектуальної власності відкрив 10 центрів підтримки технологій і інновацій TISC. Газета «Лівий берег». URL: https://lb.ua/economics/2019/11/19/442687_techenie_goda_ofis_intellektualnoy.html (дата звернення: 20.11.2023).

54. Пунда О. О., Молдован Е. С., Жданова В. П. Митне забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності досвід Європейського Союзу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. № 9-2. Т. 1. URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc9-2/part_1/32.pdf (дата звернення: 20.11.2023).

55. Регламент Комісії (ЄС) що встановлює положення для імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 1383/2003 щодо дій митних органів стосовно товарів, які підозрюються в порушенні певних прав інтелектуальної власності та заходів, які слід вживати проти товарів, які вже порушили такі права від 21 жовт. 2004 р. № 1891/2004. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45880 (дата звернення: 20.11.2023).

56. Річний звіт Державної системи правової охорони інтелектуальної власності. К.: УКРПАТЕНТ, 2022. 80 с. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://ukrpatent.org/atachs/zvit-ukr-2021.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).

57. Свирида А. В. Адміністративно-правовий захист інтелектуальної власності органами, що здійснюють державну митну справу в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2016. 21 с.

58. Світова організація торгівлі: проблеми та перспективи вступу за ред. А. В. Череп. Запоріжжя: Запорізь. нац. ун-т, 2012. 331 с.

59. Солощук М. М., Капінос М. М., Лерантович Е. Т. Захист прав інтелектуальної власності. *Інтелектуальна власність*. 2008. № 11. С. 51–62.

60. Столярчук Я. М. Роль СОТ у глобальній універсалізації правових норм захисту інтелектуальної власності. *Стратегія розвитку України*. 2017. № 1. С. 29–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sru_2017_1_9 (дата звернення: 20.11.2023).

61. Тропіна О. М. Організаційно-правові засади здійснення митного контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності при переміщенні товарів через митний кордон України: автореф. дис. на здобуття наук. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Ірпінь, 2003. 20 с.

62. Тюнин М. В. Таможенный контроль в отношении товаров, содержащих объекты интеллектуальной собственности. *Информационно-поисковая база данных «Консультант Плюс»*. Комментарии законодательства: веб-сайт. URL: <http://www.consultant.ru/about/software/-cons/kommentarii/> (дата звернення: 20.11.2023).

63. Угода про асоціацію між Україною, з однією сторони, та ЄС, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 чер. 2014 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011/paran1724#n1724 (дата звернення: 20.11.2023).

64. Уліско О.В. Захист прав інтелектуальної власності митними органами. Electronic Sumy State University Institutional Repository. URL: <http://bit.do/essuir-sumdu-Ulisko> (дата звернення: 20.11.2023).

65. Хамзин Т. Р. Защита прав интеллектуальной собственности Таможенной службой США. *Leges et Viata*. 2019. № 6/2 (330). С. 93–96.

66. Хамзін Т. Р. Реєстрація у митному реєстрі об'єктів інтелектуальної власності. *Круглий стіл, присвячений особливостям здійснення реєстраційних*

процедур у публічно-правових та приватно-правових відносинах, а також відзначенню дня науки: зб. тез (18 травня 2017 р.). Запоріжжя: КПУ, 2017. С. 89–91.

67. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 бер. 2004 р. № 1618-IV станом на 03 сер. 2017 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20170803> (дата звернення: 20.11.2023).

68. Щодо застосування дій митних органів стосовно товарів з підозрою на порушення певних прав інтелектуальної власності та заходів, що мають вживатися стосовно товарів, які порушують такі права: Регламент Ради (ЄС) від 22 лип. 2003 р. № 1383/2003. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_45880 (дата звернення: 20.11.2023).

69. Юркін Т. Ю. Правове регулювання митного контролю при переміщенні через митний кордон об'єктів інтелектуальної власності: автореферат дис. канд. Юрид. наук: 12.00.14; Саратовський держ. соц.-екон. ун-т. Саратов: Саратовський держ. ун-т ім. Н. Г. Чернишевського, 2009. 27 с.

70. Яворська О. Завдання та пріоритети у сфері правової охорони інтелектуальної власності. *Право України*. 2016. № 11. С. 92–100.

71. Яремчук О. М. Досвід США у митному регулюванні переміщення товарів, що містять об'єкти інтелектуальної власності. Збірник тез XII студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України». 14.04.2023р. Чортків, 2023. С. 68-71.

72. Яремчук О. М. Роль митних органів у забезпеченні захисту прав інтелектуальної власності. Збірник тез XIII студентської науково-практичної конференції «Теоретичні та практичні аспекти стійкого розвитку економіки України». 22.11.2023р. Чортків, 2023. С. 103-106.

73. Customs sees what you don't... and protects you. *European Commission: web-site*. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/facts-figures/customs-sees-what-you-dont-protects-you_en (date of request: 20.11.2023).